

TOVEŘ
NAŠE OBEC V MINULOSTI
VOJTĚCH KIMMEL
TOVEŘ 2005

Z NEJSTARŠÍ HISTORIE OBCE

*P*rvní zmínka o Toveři činí se kolem roku 1203 v listině markraběte Jindřicha Vladislava, kterou byl dán klášteru hradištskému les Střelná, jenž sahal od Domašova až k Lošovu a k Toveři.

Ve století XIII. měl v Toveři nějaké zboží také markrabě Přemysl, ze kterého udělil roku 1239 tři pozemky Viktorovi, synu Bludovu, jako odměnu za věrnost. Brzy potom odkázala ve své poslední vůli Sabina, vdova po Nezamyslu, purkrabím olomouckém, svůj dvůr v Toveři, a to z polovice klášteru svatého Jakuba v Olomouci a z polovice klášteru hradištskému. Ale proti její vůli zmocnil se tohoto odkazu Albert z Lešan, který jej teprve roku 1272 vydal klášteru hradištskému. Toto zboží udělil roku 1286 klášter nejprve měšťanu olomouckému Tirbardovi za jakési zásluhy o klášter a jeho synu Wigandovi, ale jen na čas jejich života. Při tom dal mu klášter i obilí k jarnímu a podzimnímu setí a právo brát si dříví z klášterního lesa pro potřeby dvora. Z toho dvora měli odvádět klášteru každého roku věrdunk stříbra, za který měly se sloužit mše za zemřelou Sabínou.

Také páni ze Šumperka měli v Toveři nějaké statky. Roku 1821 Jeneč ze Šumperka svému sluhovi Hořinovi a jeho dědicům dvůr v Toveři se dvěma lány polí v léno, ustavoviv, aby bud' konali mu službu jako vasalové, nebo, kdyby nechtěli konati tyto služby, aby drželi dvůr podle práva emfiteutického s povinností platit jemu a jeho nástupcům jednu hřivnu činže každého roku. Zároveň udělil Hořinovi a jeho dědicům právo, brát si potřebné dřevo pro dvůr (jako topivo) z lesa, přiléhajícího k samé vsi Toveři. Synové Hořinovi Pavel, Jiří a Petr, který byl mnichem a členem kláštera hradištského a farářem v Nákle, prodali svůj dvůr fojtovi olomouckému Jindřichovi s povinností odvádět klášteru každého roku po jedné hřivně.

Jiný dvůr měl v Toveři v polovici XIV. století Racek z Dolan a z Toveře, který na něm roku 1358 zajistil věno 50 hřiven své manželce Elišce. Ta, když ovdověla, založila roku 1415 za sebe při kostele dolanském fundaci a darovala na ten účel asi 58 měř pole v Toveři. Toto pole bylo ponecháno osadníkům toveřským za jistý desátek. Sedláci i zahradníci toveřští měli za to odvádět faráři dolanskému z toho fundačního pole vždy každý třináctý snop obilí, což také činili až do roku 1774.

Roku 1368 Beneš z Boršova se svými stupníky prodal vše, co měl v Toveři, Beneši z Wildenberka. Půta z Wildenberka a z Loštic prodal roku 1378 vše, co měl v Dolanech a v Toveři, Albertu ze Šternberka, biskupu litomyšlskému, za 774 hřiven, který však je zase prodal již roku 1379 klášteru kartuziánskému, založenému v Trčce a roku 1388 přeloženému na Moravu blízko Dolan. Příbuzný Albertův, Petr ze Šternberka, projevil souhlas s prodejem roku 1389, ale vymínil si pro sebe a svůj rod ochranu kláštera a právo patronátní v Dolanech.

Roku 1406 potvrdil markrabí Jošt kartuziánům právo na celou vesnici Toveř, jakož i Dolany, Moravičany, Palonín a Loučany.

Kartuziáni mívali časté spory s pány ze Šternberka. Páni Šternberkové popírali kartuziánům plné panství nad poddanými. Převorové kartuziánští vedli proti tomu stížnost u zemského soudu roku 1499 a 1512. Páni na zemském soudě roku 1512 rozhodli, že „převor s konventem mohou sobě fojta i konšely saditi i lidem rozkazovati jako páni jejich dědiční a pan Václav Berka z Dubé a na Šternberce může také při tom své úředníky míti, když fojta a konšely saditi budú. I nemá pan Václav takovým rozkazováním jich lidí jim od poslušenství odvozovati“. Ale ani po tom rozhodnutí nepřestali páni z Dubé zasahovat do práv opata a konventu kartouzského.

O poměrech v Toveři po válce třicetileté dovídáme se z vizitační zprávy z roku 1657, tehdy byl v Toveři: jeden sedlák, který držel tři a půl čtvrti lánu, dva sedláci, kteří drželi po třech čtvrtích lánu pole, pět pololáníků, kteří drželi po 3947 měřících pole, dva sedláci, kteří drželi po jednom a půl čtvrti lánu, pět zahradníků (chalupníků), kteří drželi po šesti až dvanácti měřících pole a tři domkaři bez pole.

Poměry se v Toveři mnoho nezměnily ani po sto letech za císařovny Marie Terezie, kdy v roce 1775 bylo v Toveři devět pololáníků, devět zahradníků, a čtyři domkaři.

Povinnosti jejich byly:

Sedlák Josef Látal (č. 5) měl pole se zahradou 45 měř, z luk bral čtyři velké vozy. Daně platil 25 zl. rýnských 57 krejcarů. Stálé činže odváděl o svatém Jiří a sv. Václavu po jednom zl. rýnském a 21 krejcarech, o sv. Martině 30 krejcarů, z nových klučí 21 krejcarů, činže renovační 15 krejcarů. Mimo to odváděl šest vajec a robotoval, jak níže uvedeno.

Zahradník Viktorin Rajchl (č. 11) měl pole se zahradou sedm a dvě osminy měřice, z luk bral jeden vůz sena a otavy, daně platil čtyři zlaté rýnské a 21 krejcarů. Stálé činže platil o sv. Jiří a sv. Václavu po 19 krejcarech a jednom denáru, o sv. Martině 10 krejcarů, z klučí 30 krejcarů, činže renovační 15 krejcarů. Mimo to odváděl v naturáliích dvě vejce a robotoval, jak níže uvedeno.

Domkař Jiří Macík (č. 20) neměl nic než domek. Daně platil 24 krejcarů. Robotoval v roce třináct dní pěšky.

Co se robot týče, byli všichni sedláci povinni robotovat se dvěma koni a zahradníci jednou osobou pěšky po tři dni v týdnu po celý rok, ale ve skutečnosti konali sotva polovinu té roboty. Jen o žních měli zahradníci povinnost poslat na žatí čtyři až pět osob, aby spíše byli hotovi, načež mohli odejít na svá pole. Přitom dávala jim vrchnost stravu.

Desátek odváděli dolanskému faráři: osm sedláků odvádělo po jedné kopě a čtyřech až desíti snopech žita a stejně ovsa, jeden sedlák (Látal) odváděl jen tři mandele a sedm snopů žita a tolikéž ovsa. Zahradníci odváděli po pěti až desíti snopech žita a stejně ovsa. Celkem dostával dolanský farář jedenáct kop, třináct snopů žita a stejně ovsa.

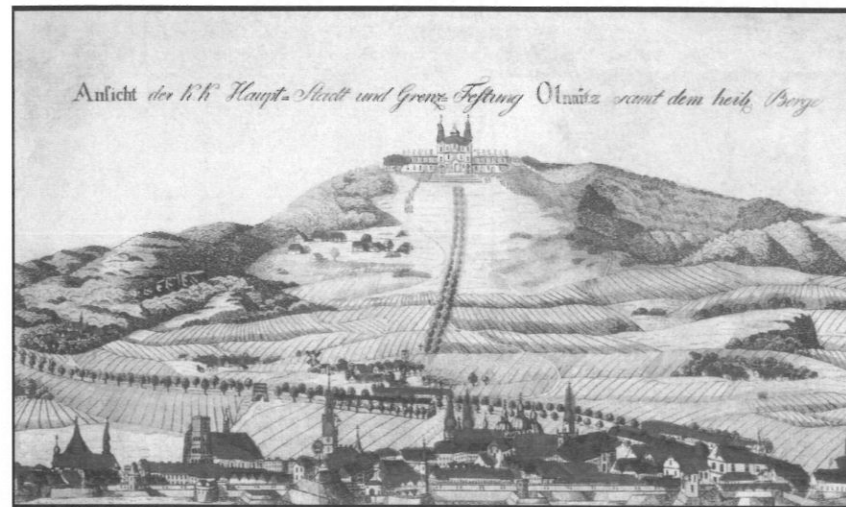
Sedláci a zahradníci užívali též fundačního pole, které na fundaci věnovala Eliška Racková roku 1415. Z toho pole měl každý sedlák a zahradník odvádět třináctý snop obilí.

Když klášter kartuziánský byl roku 1782 zrušen, dostala se Toveř náboženskému fondu. Roku 1827 byla intabulována spolu s jinými statky Filipovi Ludvíkovi, svobodnému pánu ze Saint Genois. Po zrušení

kláštera kartuziánů byly poraženy roboty na platy, jež byly odváděny až do zrušení poddanství roku 1848.

Roku 1837 bylo v Toveři devět pololáníků, devět chalupníků a jedna hospoda. Obec měla 224 obyvatel.

(Dostál, Josef – Říkovský, František: Vlastivěda moravská. II. Místopis Moravy. Olomoucký okres.)

Pohled na Olomouc od západu.

Kolorovaná mědirytina z doby po roce 1804 (Vlastivědné muzeum Olomouc). Na rytině je mezi Chválkovicemi a Dolany dobře patrná obec Toveř.

V roce 1790 bylo v obci 28 domů a v nich 21 pololáníků, devět zahradníků a 10 domkařů. Podle náboženského vyznání bylo v Toveři 253 římských katolíků, jeden evangelík, 166 stoupenců církve československé a jeden člověk bez vyznání. Obyvatelé se zaměstnávali polním hospodářstvím, průmyslem a obchodem (v zemědělství 96 osob, v průmyslu a živnostech 203 osob, v obchodu a dopravě 83, veřejné službě a vojsku osm a službách osobních a domácích 31 osob).

Při sčítání obyvatel v roce 1930 bylo napočteno v Toveři 421 lidí, a sice 413 Čechů a osm Němců.

V roce 1935, tj. v době, kdy zdejší velkostatek vlastnil kníže Jan II. z Liechtensteina, se uvádí, že obec leží 11 km na sever od Olomouce na úpatí vysočiny Jesenické, asi jeden kilometr jižně od Dolan, při silnici vedoucí z Dolan do Bystrovan. Z Toveře vede též silnice směrem jihozápadním, jež se zakrátko spojuje se silnicí vedoucí z Olomouce do Šternberka. Vesnice leží na rozhraní sprašové oblasti a kulmské lesní oblasti a má tvar újezdu. Původ jejího pojmenování není znám. Toveř zaujímala 251 ha půdy, z nichž připadalo na pole 197 ha, na zahrady tři ha 66 arů, na pastviny devět ha 54 arů, na lesy 29 ha a ostatek na půdu zastavěnou a neplodnou.

Obec byla tehdy přifařena a přiškolená k Dolanům, kde také byla pošta, telegraf a telefon. Urodné pozemky scelené v roce 1921, byly zařazené do první bonitní skupiny II. řepařské oblasti. Majetek obecní sestával ze sedmi hektarů polí a lesů. V obci byl spolek zábavní a divadelní.

Od roku 1850 je vedena Toveř jako samostatná obec olomouckého okresu.

(Brázda, Vladimír: Okresní hejtmanství Olomucké. Zeměpisný a kulturně-historický jeho přehled. Štěpánov 1913.)

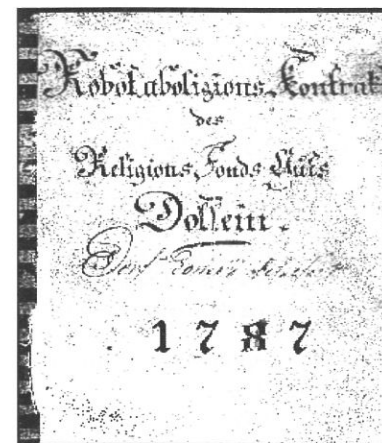

Náhrobek Mořice sv. pána Saint-Genois v Dolanech.
Foto V. Kimmel.

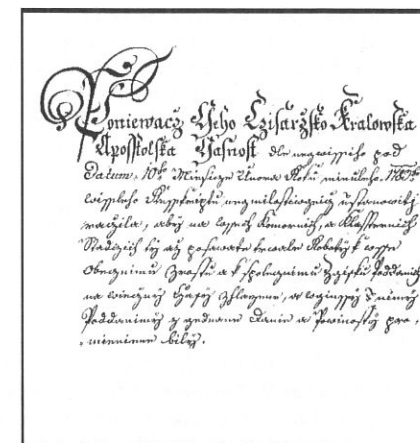

ROBOTA

Dokument vydaný pro všechny poddané v markrabství moravském upřesňuje pro obce Dolany a Toveř, aby na všech statcích byli s tímto kontraktem a novými podmínkami odvádění ročního robovního platu, ale také s dalšími požadovanými úkony.

Obálka kontraktu zrušení roboty
na dolanském statku.
(Státní okresní archiv Olomouc.)

Začátek textu kontraktu.
(Státní okresní archiv Olomouc.)

Poniewacz gehu Czisarszko-kralowska Aposstolska gasnost dle negwissio pod datum „10”ho miesieczy Unora roku „1783”ho wissleho reskriptu negmilstiweicz ustanowit raczila, aby na wssech komornich a klassternich stadezczich ty až posawate trwale roboty k wasse obecnimu zrostu a k spolecznimu zjisku poddanich na wieczny czasy zhłazene a wginssy s nymy z poddanimy gednane danie powinosty promienie byly.

Prozcess tehdy k wiplnienj tohoto negwissio ponaučenj mezy Czisarszko-kralowskau wrchodirekczy wssech w Moravie w podjlu Hornim Slezy ležiczych komornich panstwy, gmenem na Mistie czirkewního pokladu gakožto kruntu panem a wssemy poddanimy w Markrabstwy Morawskem w kragy Hollmauczkem lezicich k czirkewnimu pokladu patrřicziho statku Dolan nasledugiczy kontrakt wihotowen a ustanowen gest:

Za prvnj: Zawazugy se wssichnj rustikalnj, gak przedessly dominikalnj poddanj ty dle negwissio poraučenj na wieczny czasy zhłazene a w ginssu powinostj obracene roboty djlem zhotowimy peniezy

djlem praczemy splaczetj a ty na mistie tiechto zhlazenich robot djlem giz prwe ustanovene djlem ninj wimierzene gak w nowim urbarzy tak w tiech gim poddanim k rukam dodanich platu knížkach wimierzene rocznj platy danie a pracze uprzimie a nemrżutie splaczetj.

Diedina Towerz

- *gest powina robotniho platu rocnie skladati dwie sta trzi a trziczet zlatich dwaczet cztiri kregczary,*
- *sahowego drziwy miekeho nebo twrdeho na gednu hodinu czesty vzdale sekati padesat cztiri rakausky sahi,*
- *sahowego drziwy miekeho neb twrdeho na dwie hodiny czesty vzdale dowazetj a na wikazanim miste do sah wskladatj gedno sto dwie rakausky sahi,*
- *k stawgenj potrzebne wiecez na dwie mile zdale dowazeti a kazdau furu po osmi centach nakladatj ssest a trziczet fur a nebo misto gedneg tak dalekeg fury ginssy dwie blissy wikonatj. Kdiby ale:*

Za druhe: Negmilostiwgessy wrchnost tiech hned wimierzenech fur a praczy kterež czož moznioho przy dobreg czieste a bez sskody pilneg polny pracze se statj magj docela nepotrzebowala tehdy magy poddanj zawazanj bitj ten djl kteri by wrchnost nepotrzebowala gy wrchnostj w te w nowim urbarzy a tiech gim poddanim oddanich platu knížkach wisazene czenie winahraditj.

Za trzetj: Budau tj na tomto statku se ninj zdrzagiczy a neb se tam budaucznie usadlegiczy za ty roboty ktere dle roku 1775 wissleho patentu wikonawatj powinj bily wrchnostj rocnie gedem zlaty powinj platitj.

Za czwrte: Tj chalupniczy kterzy by se budaucznie na tomto statku usadily budau každý ze sweho domku ato szicze:

- *z wistaweneho domku na panskim kruntie dva zlaty,*
- *z wistaweneho domku na rustikalnim kruntie gedem zlaty trziczet kregczaruw kruntowniho czinse do duchodu rocnie powinj platitj.*

Za pate: Wssichni poddanj kterzy przitom niniegssim roskusowanj naktery dominikalnj krunty do wlastenstwuy przigaly aby ge užiwatj kssaftem žadatj a dale zaprodatj mohly budau z každeg rakouskeg mierzicze wegsewku kteražto piet set osum a dwacet sach w sobie do kostky obsahuge wrchnostj z rolj, lauk a pastwisk spolu i z gednanam kontribuczy dle rozwrzenj gedem zlaty trzi a cztirziczet kregczarun trzy denary z mierzicze a to sice na ten spusob protj tomu powinj splaczetj že anj przigimatele tiech kruntun od wssechneg na tito gim przidielene podle wipadagiczy czisarzske na wzdiczky oswożenj a takowa czisarzka kontribuczy genom od sameg wrchnostj wzdy sprawowana a placzena bitj ma.

Dano w Dolanech dne 27-ho miesice marcze 1787.

Diedina Towerz: Jan Kral richtarz / Girzik Nawratjl purgmistr / +++ Jozef Latal konssel / +++ Thomass Homola / +++ Benedikt Sstiasny / Anton Teimer.

Corrame ist gegenwartiger kontrakt den anwesenden gemeinds von wortzu wort Vorgelsen deutlich erkleret und von ihnen willig angenommen dann unterschrieben und das Gemeind insigel beigedruket worden.

Johan Ernest Skal, kreis verweefer.

MAPA STABILNÍHO KATASTRU Z ROKU 1834

K nejstarším dochovaným dokumentům z minulosti obce patří jistě katastrální mapa z roku 1834. Obdélníkový tvar náměstí vytváří většinou zemědělské usedlosti a obrysy dokreslují na ně navazující zahrady. Na kratší straně tohoto obdélníku pak jsou napojeny další domy, které svou zástavbou tvořily ulici až k silnici, která vedla od Samotíšek k Dolanům. U ní stály další tři domy a směrem na Samotíšky pak byla o samotě tzv. pazderna, kde se vyrábělo pazdělí na střešní krytiny. Dodržení patřičné vzdálenosti od jiných stavení bylo nutným opatřením proti častým požárům a jejich možnému rozšíření na celou obec. Tento tvar měla obec až do prvního desetiletí dvacátého století. V této době bylo v obci 28 domů a žilo v nich asi 220 obyvatel zabývajících se většinou zemědělstvím. Změnu vzhledu obce přinesla až přeložka silnice samotišsko-dolanské. Přístavbou nových domů při této silnici vznikla postupně směrem k Dolanům nová ulice, jak ji známe dnes. Do té doby neměla obec řádné silniční spojení. Později pak obec postavila silnici navazující na silnici olomoucko-šternberskou.

V době, kdy se selský lid začal bouřit, byl vydán bez ohledu na vrchnosti robotní patent pro Moravu, jímž byly vyměřeny povinnosti poddanské a ustanoven způsob, jak se mají konat, a to až do platnosti zrušení roboty v roce 1848. Hlavní zásadou bylo, že se robota vyměřovala dle výše berní povinnosti, tedy dle velikosti pozemků. Podruhům a domkařům, jejichž domky stály na usedlostech obecních, selských, kostelních nebo farních, vyměřena byla robota 13 dní v roce, a to jedinou osobou. Podkladem pro evidenci byly pozemkové mapy a knihy k nim. Na jedné ze stránek Grund Parzelle Protokol der Gemeinde Towerz 1834 jsou tyto údaje uvedeny. Připojený seznam pak k těmto jménům řadí současného obyvatele.

Součástí mapy je i soupis majitelů pozemků obce toveřské, kde jsou uvedeny veškeré údaje o vlastnicích půdy, a to podle čísel parcel, čísel domů a o tom, zda majitel je pololáník či domkař, jaký díl půdy vlastní, v jaké kvalitě a plošné výměře.

Číslo parcely / majitel v roce 1834 / majitel v roce 2003

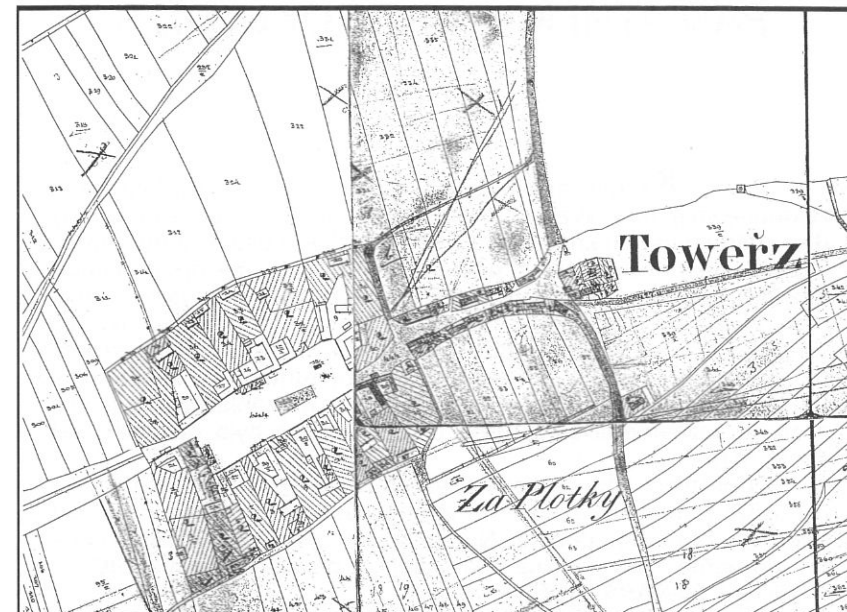
- 1/ STIASNY / Prášilová
- 2/ ROSENZWEIG / Opichalová
- 3/ ROSENZWEIG / Sobek
- 4/ ROSENZWEIG / Kopřiva
- 5/ FOUKAL / Kopřiva
- 6/ FOUKAL / Kopřiva
- 7/ MULLER / Opichal J.
- 8/ LATALL / Kameníček
- 9/ SPACZILL / Vajda
- 10/ SPACZILL / Klíma
- 11/ OPICHAL / Opichalová
- 12/ WIMIETAL / Tománek

- 13/ DOLEZIEL / Chromčák 14/MULLER / Hudec Jiří
- 15/ REIHEL / Hudec Josef
- 16/ ZROST / parkoviště
- 17/ OBECNÍ / hasičárna
- 18/ HILLEBRAND / Opletal
- 19/ ZHANIEC / chatka
- 20/ WIMIETAL / Drhlík
- 21/ BENESCH / Burget
- 22/ FOUKAL / Láta
- 23/ FOUKAL / Běhálek
- 24/ MACEREDES / Kráčmar
- 25/ NOVAK / Barvív
- 26/ LEJSEK / Koutek
- 27/ SWITZKA / Lipertová
- 28/ SWITZKA / Svozil
- 29/ HIMIER / hospoda, obchod
- 30/ RUNTAK / Služba pneu
- 31/ WYJIDAK / Johanes Jiří
- 32/ DOČKAL / Blažek, Služba pneu
- 33/ SCHNEIDER / Zapletal
- 34/ DOSTÁL / Kimmel
- 35/ DOSTÁL / Ondrušek
- 36/ ZATLOUKAL / Sobková
- 37/ HOMOLA / Kotlaba
- 38/ HOMOLA / Macháček
- 39/ ROSENZWEIG / Kotlaba ml.
- 40/ OBECNÍ / Johanes Ad.

Domkaři, kteří platili daně od 57 krejcarů do 9 zl. 30 kr., byli rozděleni do pěti tříd, ve kterých pracovali 26, 52, 78, 104 nebo 130 dní v roce. Kdo platil od 9 zl. 30 kr. výše, ten robotoval tři dny v týdnu. Čtvrtláník s daní až 14 zl. 15 kr. zavázán byl třídenní jednospřežní robotou v týdnu, a to s daní. Robotování v neděli a svátcích bylo zakázáno. Délka robotního dne byla vyměřena v zimě na osm, v létě na 12 hodin s poledním odpočinkem v létě dvě a v zimě jednu hodinu. Kdo konal roboty tažné, byl od ručních osvobozen. Značně pomohlo se lidu pracujícimu i zrušením četných svátků. Jejich počet byl snižen z 28 na 15. Výhodou a ulehčením pro lid selský bylo zavedení nové berní soustavy, která se zakládala na stejnoměrném zdanění půdy.

(Brázda, Vladimír: Okresní hejtmanství Olomucké. Zeměpisný a kulturně-historický jeho přehled. Štěpánov 1913.)

Do katastru obce bylo v roce 1834 zakresleno v obytné zóně celkem 40 parcel patřící 28 vlastníkům. Orná půda, lesy, louky a ostatní pak na dalších 444 parcel, které tvořily úzká políčka na různých místech (tzv. tratích), rozdělených podle kvality půdy. Tímto způsobem bylo zajištěné rovnoměrné rozdělení.

Mapa stabilního katastru obec Toveř z roku 1834.
(Státní okresní archiv Olomouc.)

Výřez z mapy: Toveř na Moravě.
Olomoucký kraj. Obvod Hradisko. 1834.
(Státní okresní archiv Olomouc.)

PAMÁTNÍ KNIHA Z ROKU 1873

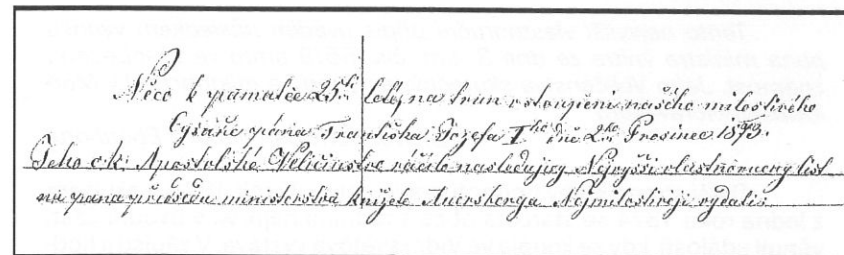
Kromě pravidelných zápisů ze zasedání obecního zastupitelstva byly význačné a vybrané události zaznamenávány do zvláštní Památní knihy. Na obrázku je štítek z desek jedné z těch, které se dochovaly, a tak si některé stránky můžeme připomenout. Záznamy událostí byly nepravidelné. Zapisovaly se události místního významu i události světové. Jednotlivé zápisy se nazývaly „Protokoly“ a jejich věrohodnost potvrzovali svým podpisem kromě pana starosty i radní a členové výboru, případně i další zúčastnění. Pro zápisy byla využívána kniha s dvojjazyčným záhlavím. V její levé části se zaznamenávala příčina a v pravé pak bylo navrženo její odstranění.

Celistvost knihy a úplnost všech zapsaných údajů zajišťovalo její svázání, přičemž na vnitřní straně desek byly konce provázků opatřeny obtiskem pečete. Na něm jsou zřetelně viditelné nápisy: uprostřed obraz radlice s kroidlem a po obvodu nápis SIGIL * LVMVILI * TOWARS * 1652.

Zastupitelé obce věnovali první stranu Památní knihy vzpomnutí na 25. výročí vstoupení císaře Františka Josefa I. na trůn. Opis textu zaznamenaného do knihy zde uvádíme. Jen úvodní část listiny a potom také její závěr byl zapsán jistým Klimentem česky, hlavní část textu byla v němčině.

Kniha památní pro Obec Toveřskou založená za představeného Františka Schneidra Léta Páně 1873. 2ho Listopadu. (Státní okresní archiv Olomouc.)

Výřez z první strany dokumentu. (Státní okresní archiv Olomouc.)

Text první strany:

Něco k památce 25leté na trůn vstoupení našeho milostivého císaře pána Františka Josefa I. ho dne 2.ho prosince 1873.

Jeho c.k. Apoštolské Veličenstvo ráčilo následující nejvyšší vlastnoručný list na pana předsedu ministerstva knížete Auesperka nejmilostivější vydati:

Milý kníže Auesperk!

Pěťadvacátý výroční den mého nastoupení na trůn byl ve všech částech mé říše způsobem svorným a vznešeným oslaven.

S radostným zadostiučněním a hluboko pojatým díkem přijal jsem obnovené neporušitelné věrnosti a blahopřání, která mne z této příčiny od obouh domů říšské rady od zastupitelství zemských a obecních, od sborův, spolkův a jednotlivých osob písemně a oustně a po telegrafu přinesena byla. S radostí jsem pozoroval, kterak mladí a staří v městě i na venkově, kterak veškeré strany a odbory stejně srdečným způsobem u slavnostech toho dne všude uspořádaných se zúčastnili.

Že zcela obzvláštním uspokojením naplnilo mne, že vyjádření mého přání dostačilo, aby skutečně dojmavý zápas v uskutečnění nejšlechetnější dobročinnosti probuzen slzami chudoby setřeny a stísňeným druhem poskytnuta byla. Dlouhá řada důmyslných fundací a velkolepých nadací všeho druhu, která pak mým jménem naznačena býti máje, otevře nová zřídla požehnání pro budoucnost a oživovati bude v srdcích obyvatelstva vzpomínku na památný den právě oslavený. Lásku mých národů, která se v těchto výrazných jeví a která se při mém nastoupení na trůn se slavnými vzpomínkami předkův mojich co nejvzácnější klenot dostala.

Já jsem si v pětadvaceti letech mé vlády, příběhy bohatě nadaných, v štěstí a neštěstí stejně zkušenou nalezl a jsem toho jist, že mne domu mému i za budoucích dní podporou budou.

Cítím se blažen v této lásce a věrnosti nejkrásnější odměna mých panovnických starostí, mých podniků, vždy k blahu veškerých mých národů dostává a vyslovuje, zato s pohnutým srdcem všem vůbec a každému zvlášť můj dík a mé nejúplnější uznání. Ukládám Vám toto veřejně oznámiti.

Ve Vídni dne 3ho prosince 1873.

František Josef

Tento nejvyšší vlastnoruční přípis uvádím následkem výnosu pana ministra vnitra ze dne 3. t.m. čís. 5519 tímto ve všeobecnou známost. Jeho Veličenstva skutečný tajný rada a místodržitel v Markrabství Moravském

Filip, svobodný pán Veber z Ebenhofu.

Další strana knihy hodnotí právě uplynulý rok 1873 a zápisem z ledna roku 1874 se starosta obce s radními nejprve v úvodní části věnují události, kdy se konala ve Vídni světová výstava. V zápisu ji hodnotí takto:

V tomto roce odbyvala se ve Vídni velkolepá světová výstava, věru obdivu hodná to ukáz všech kumštů Industrie, všech řemesel z rozličných částí světa a jiných velmi znamenitých vznešeností a nádherností až z Indie, z Japánu, z Cařihradu, z Turecka a z Egypta a že na této světové výstavě zúčastnilo se mnoho vzácních osob a vládařů světových, cysař Německý Vilém z Berlína, vycekrál Egypťsky a saláh Persky a velké množství jiných magnátů a knížat a hrozné množství obecního lidstva.

Po těchto vzletných slovech k oslavě výstavy obrací kronikář pozornost k místním problémům a v polovině stránky text pokračuje:

V tom samém roku řádili miši na Moravě, velké škody způsobili, takže mnozí rolník ani půl kopi obilí po jedné měřice ze zemi nezebral. Cukrovka bílá a tak tak od miších zničena, že jenom prázdní korbele stáli. Zadal se stížnost k slavnému Místodržitelství v zmíněné daně, neobdrželi sme žádné ulevení. Platil jeden Půllaník aš 10 zl. jen samé dani.

V Toveři dne 3ho Ledna 1874.

*v Toveři dne 3ho Ledna 1874.
Starosta obce, starosty, Císlo 25
Tomas Opiechal Řeční. Císlo 9
Jozef Vizelek Řeční. Císlo 23.*

Detail zápisu ze 3. ledna 1874. (Státní okresní archiv Olomouc.)

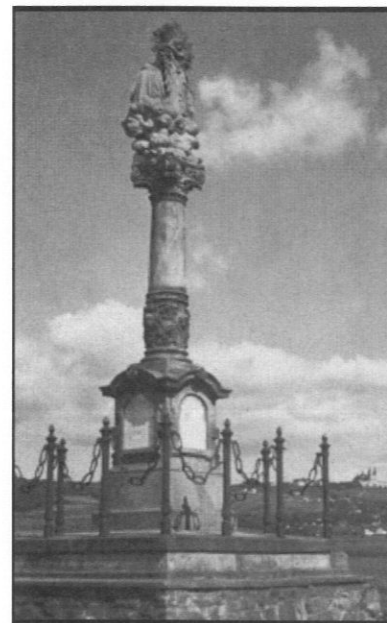
Pečeť k uvedenému zápisu. (Státní okresní archiv Olomouc.)

KAMENNÝ SLOUP SE SOUSOŠÍM NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE

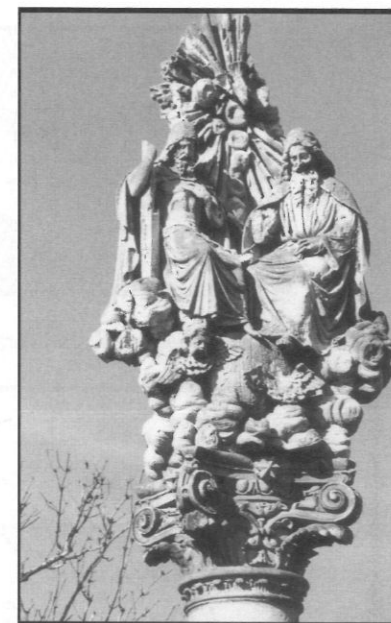
Hranolový podstavec s nápisovými deskami stojí na dvou pískovcových stupních, na něm je osazen pískovcový sloup nahoru ukončený korintskou hlavicí. Ve vrcholu je bohatě sochařsky řešená kompozice sousoší Nejsvětější Trojice.

Protokoly objasňují, že obec nemůže přispět na stavbu, neboť má na obtíž již kapli a kříž. Řešení pak vysvětluje vytesaný nápis na nápisové desce:

Ke cti nejsvětější Trojice Boží z vděčnosti Antonínu Foukalovi a Veronice, manželce jeho, postaveno na památku od Ignáce Vyjídáka a manželky jeho Františky z Toveře z čís. 9 a 23 léta Páně 1880 a od velebného pána P. Jana Stáhla, faráře a rady konsistoriálního, postaveno.

Sloup kolem roku 1946, kdy byl ještě opatřen litinovým zábradlím.
Foto Josef Vajda.

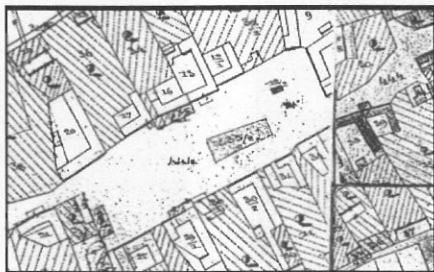
Horní část sloupu.
Foto Jana Krejčová.

RYBNÍK, CESTA

Zápisy v Památní knize byly zaznamenávány nepravidelně, a to většinou o místních problémech. Řešila se např. koupě obecního býka, vysazení stromů na Rovince, zpevnění cesty navezením kamenů ze zbourané zídky. Četnost zpráv v jednotlivých letech byla různá.

V roce 1880 byl vyčištěn obecní rybník na náklady obce. Řešilo se i rozmístění hranečnicků se sousedními obcemi, ale také spásání trávy a obecních plochách a stanovení pokut za překročení těchto nařízeních. Zaznamenané byly i prudké bouře, které ničily úrodu. Do knihy se zapisovaly události po dobu čtyřiaadvaceti let za působení starostů Schneidera, Homoly a Vyjídáka.

Za působení starosty Ignáce Vyjídáka byl kladen důraz na vzhled obce, neboť většina protokolů z doby jeho působení se touto

Výřez mapky s vyznačeným rybníkem, 1880. (Státní okresní archiv Olomouc.)

se Vyborovím sezení uveřejněno se vybor. obecní dne 17. května 1880. by se dal vyčištit rybník obecní a vyjít z obecního práva zapraviti	Utočení dne 17. května 1880 <i>Ignác Vyjídák</i> <i>starosta</i>
---	---

Zápis ze 17. května 1880. (Státní okresní archiv Olomouc.)

problematikou zabývala a také ji řešila. Následující zápis se věnuje problematice úpravy potoka na návsi. Hodnotící zpráva uvádí:

Roku 1882 v podzim byla založena přes dědinu nová cesta, od čísla jedna směrem navrch. Přes dědinu byla tato cesta skoro úplně na jiné místo přesazena. Všechny vyvoze byli zavezeni, hráze byly úplně skopány a tok vody zpříměn a spuštěn dolů, kdežto dříve měl tok po vysoké hráze navrch pakli přišel silný dešť, tak se voda vylila na cestu a byli jí plně zmole, přitom byli postavené nové mostky. Jeden protiv číslu 28 a druhý protiv číslu devět. Též se podle cesty vysadily dva řady hruškových štěpů, které byli koupené z panské zahrady v Šumvaldě a část z obce Tršíc.

8	Bezeichnung, der von der k. k. Gendarmerie wahrgenommenen polizeilichen Gebrechen oder Übertretungen der Polizei-Verordnungen, welche dem Gemeinde-Vorstande zur Beilegung bekannt gegeben wurden.
	Bezeichnung, unterzeichneten polizeilichen oder polizeilichen Gebrechen oder Übertretungen der Polizei-Verordnungen, welche dem Gemeinde-Vorstande zur Beilegung bekannt gegeben wurden.
	<i>Protokol</i> <i>Našem dne 22. srpna vybor. se naneslo</i> <i>ab 1. aby se potok vedl od chlévské</i> <i>skobalové a dle pod dědinou vyhlázel</i> <i>a bíděl pohodkni aby se z předs</i> <i>kluzněldovr skob. vntu nč cestu do</i> <i>dedyni co bude potřeba pavoralo</i> <i>přitomni podpisování</i> <i>U točení dne 22. srpna 1882</i> <i>Ignác Vyjídák</i> <i>starosta</i> <i>Vincent Vyjídák</i> <i>starosta</i> <i>Jan Kramolík</i> <i>starosta</i> <i>Jan Kramolík</i> <i>starosta</i> <i>Jan Kramolík</i> <i>starosta</i>

Zápis z 22. srpna 1882. (Státní okresní archiv Olomouc.)

NOVÁ SILNICE

V roce 1887 dne 12 pak dne 17 dubna bylo obecním výborem usnešeno a schváleno návrhem Hynka Vyjídáka, aby se z obce Toveře upravila a částečně přeložila a postavila nova silnice od hranic zahrady p. Frant. Homoli číslo 28 v Toveři a na cís. (císařskou) Olomouckou-Šternberskou silnici. Podle onoho usnešení byla skutečně táto silnice rokem 1887 postavena a stavba byla projednána p. Frantovi Šmerichovi z Belkovic za cenu ??? také 5 zl. r. m. Na tento byly vypůjčené peníze z hypoteční banky mar. mor. v Brně na 4,5 % splatkově 52 let obnos 1600 zl.

Sluší podotknouti že skrze stavbu tuto dosti nepříjemností povstalo, tak že dosti obtížné bylo, by tato stavba úplně uskutečněná byla, ačkoliv největší podporou obecního starosti byli p. by tato stavba dokonale a úplně provedena byla p. Frant. Kameníček, radní, Homola Franta, vyb., Spačil Jan vybor a Jos. Vyjídak, starosta. Toho roku představenstvo obecní zastávalo z p. členů dole podepsaných.

V Toveři 30. prosince 1887.

Josef Vyjídak

Podpis starosty Josefa Vyjídáka.

Aleji lemující silnici z Toveře na silnici olomoucko-šternberskou, foto asi z roku 1941. Foto Josef Vajda.

Angabe der von dem Gemeinde-Vorsteher über niederstehende Angelegenheiten getroffenen Verfügungen	Angabe des Befundes des nachfolgend patrouillierenden Gendarmen
Inhalt, was, wo, wann, wie, nachstehend angeführt, wie, nachstehend	Inhalt, was, wo, wann, wie, nachstehend angeführt, wie, nachstehend
V Toveři 1887 dne 12 pak dne 17 dubna bylo obecním výborem usnešeno a schváleno návrhem Hynka Vyjídáka, aby se z obce Toveře upravila a částečně přeložila a postavila nova silnice od hranic zahrady p. Frant. Homoli číslo 28 v Toveři a na cís. (císařskou) Olomouckou-Šternberskou silnici. Podle onoho usnešení byla skutečně táto silnice rokem 1887 postavena a stavba byla projednána p. Frantovi Šmerichovi z Belkovic za cenu ??? také 5 zl. r. m. Na tento byly vypůjčené peníze z hypoteční banky mar. mor. v Brně na 4,5 % splatkově 52 let obnos 1600 zl. Sluší podotknouti že skrze stavbu tuto dosti nepříjemností povstalo, tak že dosti obtížné bylo, by tato stavba úplně uskutečněná byla, ačkoliv největší podporou obecního starosti byli p. by tato stavba dokonale a úplně provedena byla p. Frant. Kameníček, radní, Homola Franta, vyb., Spačil Jan vybor a Jos. Vyjídak, starosta. Toho roku představenstvo obecní zastávalo z p. členů dole podepsaných. V Toveři 30. prosince 1887. Podpis starosty Josefa Vyjídáka.	V Toveři 1887 dne 12 pak dne 17 dubna bylo obecním výborem usnešeno a schváleno návrhem Hynka Vyjídáka, aby se z obce Toveře upravila a částečně přeložila a postavila nova silnice od hranic zahrady p. Frant. Homoli číslo 28 v Toveři a na cís. (císařskou) Olomouckou-Šternberskou silnici. Podle onoho usnešení byla skutečně táto silnice rokem 1887 postavena a stavba byla projednána p. Frantovi Šmerichovi z Belkovic za cenu ??? také 5 zl. r. m. Na tento byly vypůjčené peníze z hypoteční banky mar. mor. v Brně na 4,5 % splatkově 52 let obnos 1600 zl. Sluší podotknouti že skrze stavbu tuto dosti nepříjemností povstalo, tak že dosti obtížné bylo, by tato stavba úplně uskutečněná byla, ačkoliv největší podporou obecního starosti byli p. by tato stavba dokonale a úplně provedena byla p. Frant. Kameníček, radní, Homola Franta, vyb., Spačil Jan vybor a Jos. Vyjídak, starosta. Toho roku představenstvo obecní zastávalo z p. členů dole podepsaných. V Toveři 30. prosince 1887. Podpis starosty Josefa Vyjídáka.

Faksimile uvedeného zápisu s podpisy. (Státní okresní archiv Olomouc.)

VOLBY V ROCE 1882

V roce 1882 se konaly v obci volby do obecního zastupitelstva. O průběhu voleb byla sepsána a na veřejnosti vyvěšena následující zpráva:

Prohlášení.

Vypsání voleb členů obecního výboru a náhradníků.

Jelikož od času, kdy vyloženy byly seznamy volební dne 2. června 1882 uveřejněné, čtyři týdny již uplynuly, tedy se následkem článku 18 volebního řádu z 15. března 1864 ve veřejnou známost uvádí, že se pro obec devět výborníků, šest náhradníků voliti má, z nichž na první sbor volební tři výborníci a dva náhradníci a na druhý sbor tři výborníci a dva náhradníci případnou. Sbory volební volí každý osobně, napřed výborníky a po skončené volbě teprv náhradníky.

Voliti se bude v domě představeného na čísle 28 v Toveři a sice 30ho června 1882 o čtyřech hodinách odpoledne.

Vyzývají se tedy všichni v seznámech uvedení voličové, aby v určitý čas na místě svrchu poznamenaném se sešli a důležitého práva volebního dle volné a nejlepší přesvědčenosti bez ohledů vedlejších tak použili, jak to pro blaho obecní dle svého nejlepšího vědomí a svědomí za nejprospěšnější pokládají.

V Toveři dne 22. června 1882

Představený obce: František Homola

Protokol.

Volba prvního volebního sboru byla dne 30. 6. 1882 v domě č. 28 o šesti a půl hodinách započata a tam toho samého dne o sedmi a půl hodinách odpoledne skončena.

Dle kontrolní listiny hlasy obdrželi za výborníky Jan Runták pět hlasů, František Homola čtyři hlasy, Ján Spáčil čtyři hlasy. Za náhradníky Jiří Dočkal tři hlasy, Jiří Svendr tři hlasy.

Oznámení.

Níže podepsané představenstvo obce Toveřské s tímto oznamuje, že do třetího sboru zvoleni byli Beneš Ignác čtyřmi hlasy, z druhého Vyjídák Hynek sedmi hlasy, Runták František čtyřmi hlasy, Opichal Ondřej pěti hlasy, Opichal František třemi hlasy, Zatloukal Frant. čtyřmi hlasy.

OBEC V ROCE 1924

Místopis země moravsko-slezské na svých stránkách uváděl údaje o obcích, kde kromě počtu obyvatel bylo možné zjistit složení zastupitelstva obce, hospodařící rolníky a také ostatní provozované živnostenské činnosti. Pro rok 1924 platily tyto údaje:

Obec Toveř měla 320 obyvatel, z toho české národnosti 319 a jednoho Němce. Škola, fara, pošta a telefon byly Dolanech. Nejbližší železniční zastávka byla v Hlušovicích, stanice pak v Olomouci. Obec vlastnila sedm hektarů polí a lesů, dluhy neměla žádné. Obecní přírůžka činila 220 procent. Starostou byl Eduard Štědrý, úředník státních drah, jeho náměstkem František Brainer, topič. V radě seděli Hynek Rajhel, železniční zaměstnanec a Jindřich Pokluda, dělník. Obecním sluhou byl František Fiala.

Mezi rolníky patřil Josef Dočkal, Bohumil Johanes, František Kameníček, Metoděj Michalík, Hynek Opichal, Marie Opichalová, Jan Runták, František Šnajdr, František Vajda a Hynek Vyjídák. Majitelem cihelny byl ing. Jaroslav Jadrný, bednářské řemeslo provozoval Josef Pluskal, hostince František Beneš a Františka Krčková, obchod se smíšeným zbožím Tomáš Boudník a Veronika Mádrová, s konfekcí Josef Sanetrník, s dobyt看 (černým) Antonín Černošek, František Dostál a Marie Zdařilová. Obuvníkem byl Augustin Látal, řezníkem František Beneš a Jan Krček. Politické organizace byly v obci dvě, a to republikáni a sociální demokraté.

(Místopis Moravy, Olomoucký okres 1924)

Toveřští občané Janhuba Vilém, Žaluda František, Máder Albert, Látal Jan a příchozí z Dolan před hostincem U KRČKŮ, 1924.

Budova školy v Dolanech. Foto z roku 1924 ze školní kroniky.

ZÁPISY ZE ZASEDÁNÍ OBEČNÍHO ZASTUPITELSTVA V LETECH 1926–1939

V letech 1989–1992 byla pracovníky Okresního archivu Olomouc provedena inventura písemností týkajících se Toveře, materiály byly vyříděny a uloženy. Fond archivu obce Toveře má 14 knih, dva podací protokoly a jeden karton spisů. Jde většinou o účetní knihy, stavební protokoly, deníky obecních příjmů, pokladní deníky, sborníky obecních příjmů, podací protokoly a písemnosti o koupi a prodeji obecních pozemků. V archivu jsou dochovány archiválie od roku 1960, všechny ostatní obecní doklady byly bez jeho souhlasu skartovány v roce 1953. K těm, co se zachovaly, patří i zápisy ze zasedání zastupitelstva z let 1926–1939. S některými z nich se seznámíme.

Schůze zastupitelstva v roce 1926 se konaly v hostinci Karla Zdařila (naproti lípy) za starostování Eduarda Štědrého.

Ze zápisů uvádíme:

18. 4. 1926, byla schůze zastupitelstva započata v 9.30 hod. za účasti Fr. Breinera, Ad. Foukala, Ferd. Kašpara, Ant. Sovy, Fr. Kříže, Jindř. Pokludy a Jana Opichala za účelem projednání připojení obce Toveře na přespolní síť Středomoravských elektráren a.s. v Přerově. Obec vstupuje do společnosti a upíše se 16 kusy akcií za 9.920,- Kč. Obnos si obec vypůjčí u Rolnické záložny v Dolanech na 7% úrok se splatností do 10 let.

18. 1. 1927, zvyšuje se služné obecnímu sluhovi o jednu korunu denně, tj. o 365,- Kč, a dále si ponechá 100,- Kč jako příplatek na obuv.

12. 3. 1928, žádosti p. Prokeše, aby mu byla prodána levnější stavební část vedle p. Papici s ohledem na parcelu, že je hluboká, se vyhovuje a prodá se za pět korun za m².

9. 4. 1929, započeti stavby domku p. Šubrt Jar. Stalo se bez povolení a má se stavebník předvolat, případně zavést trestní řízení.

27. 4. 1929, do knihovni rady byli zvoleni Opichal Jar. a Dočkal Vojt. Knihovníkem byl zvolen Látal Bedřich.

16. 11. 1929, na starost běže si p. Boudník T. projednat s p. Sigmundem v Lutíně úpravu studen, a to u „brabínka“ a „ferdinandky“ u Kašparového.

5. 3. 1930, po pohovoru bylo usneseno věnovat obnos 1.000,- Kč na fond při obecní škole v Dolanech k uctění 80tých narozenin T. G. Masaryka.

22. 6. 1930, žádost o povolení braní vody ze studny u „brabínka“ občanů Samotišek. Usneseno bylo všemi přítomnými (na návrh p. Ant. Giebla), aby pumpa ve studni byla opatřena zámkem a klíč byl uschován u obecního sluhy, kde si každý, kdo z toveřských občanů pro vodu jede, klíč vyzvedne a opět navrátí. Občanům ze Samotišek se braní vody umožní za určitý poplatek.

12. 4. 1931, za strom z obecního lesa na „májku“ stanovuje se pro spolky cena na 30,- Kč.

28. 3. 1933, návrh stavebních čar je ten, aby na středu obce, od kříže nahoru, byla projektována 14 metrová silnice s úkosem od novostavby p. Ant. Láta na roh stavby Bedřicha Láta. Od hranice domů č. 17 a 18 kolmo na silnici Samotišky – Toveř se sešikmením rohu asi dvou metrů. Pro tento návrh hlasovalo sedm přítomných a byl přijat.

12. 12. 1933, všichni přítomní souhlasí, aby se přikročilo ku stavbě obecního domu. Předložený návrh a rozpočet, vypracovaný zednickým mistrem Otčenáškem z Bohuňovic, má se nechat prohlédnout, případně přepracovat na vzor místu odpovídajícímu. Přepracování, případně opravu, má provést odborník neb zemědělská poradna. Doba zimní se má využít na přípravu a kácení dřeva na prkna a ostatní stavební dřevo. Současně se má přikročit k dovozu kamene a cihel. Tyto práce budou se provádět nezaměstnanými. Veškeré práce prováděny budou potud, pokud obecní hotovosti nebo půjčky poskytnuté místními občany budou dostačovat. Dovoz hmot provede se, pokud nebude poskytnut zdarma, za poplatek stanovený veřejným pronájmem. Zapsal Dočkal Vojtěch.

1. 2. 1934, bylo usneseno všemi přítomnými, by se stavba obecního domu provedla podle nákresu vyhotoveného panem stavitelem Šipkou. O nabídce pana stavitele Šipky povedou jednání s panem Otčenáškem členové výboru Vajda Fr. a Kameníček Frant.

1. 3. 1934, byla stanovena komise na výběr a zakoupení plemenného kance. Do komise zvoleni byli: Vajda Fr., Johanes B., Kameníček Fr.

9. 6. 1934, pan starosta upozorňuje, že obnos na stavbu obecního domu je vyčerpán a že bude nutno uzavřít obecní půjčku.

23. 12. 1934, na stavbu obecního domu poskytl půjčku: pan Vajda Fr. ve výši 14.500,- Kč, Michalík Met. ve výši 8.000,- Kč. Dá se vystavit dlužní úpis. Se splátkami započne se, jakmile bude splacena školní půjčka. Úroky byly stanoveny na pět až pět a půl procenta. Za dozor na stavbě byl navržen panu Dočkalovi V. obnos 1.200,- Kč.

29. 1. 1935, na návrh pana Breinera Fr. rozhodnuto většinou hlasů, by se tabační budka paní Mádrové postavila v Toveři ke kříži na křižovatce silnice Dolany Samotišky.

28. 1. 1936, povoluje se žádosti pana Brodackého Ant., aby mohl provést stavbu obytného domu na parcele 157 při hranici s obcí Samotišky.

2. 3. 1937, projednána žádost o odprodej stavebních parcel Jar. Šubrtovi a Jos. Dosoudilovi a konstatováno bylo, že žádost pana Šubrt byla podána dříve a navrhuje se, aby měl přednost.

24. 8. 1937, jednohlasně usneseno, aby zemský úřad provedl šetření na Rovince na opatření vody a aby se proutkař na hledání vody pozval.

29. 9. 1937, bylo jednohlasně usneseno, aby shlukování mládeže a občanů bylo ve večerních hodinách zakázáno, a to: v měsících říjen, listopad, prosinec, leden, únor po 18 hodině, březen, duben, srpen, září po 19 hodině, květen, červen, červenec po 20 hodině večer.

29. 9. 1937, žádosti pana Alberta Mádra o přijetí do svazku obce se vyhovuje.

29. 9. 1937, sdělení, že cesta napříč kolem parcely paní Šubrtové Bož. bude zřízena později, až po vybudování cesty kolem parcel domu pana Lad. Ondráška.

20. 2. 1938, jednohlasně usneseno, aby byl hřbitov v Dolanech společný i pro Toveř.

20. 2. 1938, obecní rada se usnáší, aby zábavy pořádané od soboty až do úterka ostatkového byly povolovány jen s podmínkou, že čistý výnos bude věnován veřejné obecní knihovně, a to pod kontrolou obecního úřadu.

25. 2. 1938, jednohlasně usneseno, aby stavební přímka pana Barvíře Frant. a roh stavení pana Opichala Jana č. 31 byl seříznut tak, aby bylo možno na cestě s povozem z vesnice zahrnout tak, jak v nákresu naznačeno.

25. 2. 1938, Borusík Cyril do svazku obce přijat i s rodinou.

25. 2. 1938, jednohlasně usneseno, aby ostatková sobota, neděle, pondělí a úterý každého roku byla rezervována pro zábavu nebo ples.

25. 2. 1938, usneseno bylo, aby v obci Toveři byla vybírána dávka ve prospěch hasičského sboru a to tak, že ze zábav na které je třeba povolení a platí se obecní dávka byl poplatek 10,- Kč a z jiných zábav pět korun z každé takové pořádané.

9. 5. 1938, Kotlaba Jan do byl do svazku obce přijat.

21. 9. 1938, stran žádosti Grygara Ad. o odprodej pozemku vedle pana Prokeše Jana usneseno, aby žádaný pozemek byl žadateli prodán pouze v tom případě, že by na svém pozemku vedle domu p. Prokeše stavěl a tutéž výměnu přepustí zase obci na druhé straně u silnice vedle pole Láta J.

9. 11. 1938, jednohlasně usneseno, aby Eichler Karel, dělník, příslušný do Radíkova, byl z obce Toveře vyhoštěn pro nenapravitelné neslušné chování v obci.

15. 2. 1939, do svazku obce byli přijati Valouch Ant., Zapletal Josef, Grygar Adolf a všichni, kdož je následují.

15. 2. 1939, usneseno, aby navždy z obce Toveře vypověděni byli Finsterle Jan, Melč Jaroslav a Prochazka Frant. pro trestní činy krádeže.

20. 3. 1939, usneseno, aby se nechal vypracovat plán a rozpočet na provedení kanalizace od Runtákového podle silnice k Dolanům a od stavení pana Brady nahoru až po dům paní Šubrtové.

20. 3. 1939, zároveň usneseno, aby se opravila cesta na horním konci nahoru k hřišti, a to až bude poblíž parní válec.

8. 5. 1939, žádost obce Nového Hrozenkova o přijetí Maxe Šilhaby do svazku obce byla všemi přítomnými zamítnuta, poněvadž jmenovaný a jeho nezletilá dcera připadají veřejné dobročinnosti na obtíž. Dcera je v ústavu pro choromyslné a Max Šilhaba chodí po žebrotě.

1. 12. 1939, obecní zastupitelstvo doporučuje zřízení nápusťní nádrže na Rovince a rybníka u hřiště.

PAMÁTNÍ KNIHA Z ROKU 1938

Na oslavu dvacetiletého výročí vzniku Československé republiky pořídila obec Památní knihu, ve které popisuje kronikář sled vybraných událostí. Začíná takto:

Tuto památní knihu jsem započal já, Josef Vajda rolník z č. 11, syn nynějšího starosty Františka Vajdy z č. 11, v roce 1938, na základě mého zvolení obecním kronikářem. Do letopisecké komise, která byla ustanovena v roce 1932 byli zvoleni Vajda Josef, kronikář, Šnajdr Jaroslav, člen komise a Kašpar Ferdinand, člen komise.

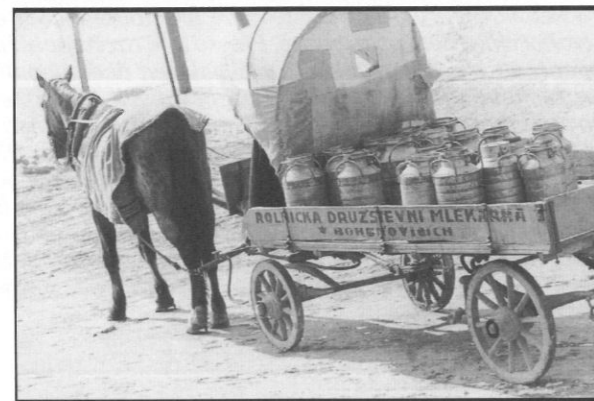
Obec měla v roce 1938 75 domů a 462 obyvatel (v roce 1913 bylo v Toveři 41 domů, v nich žilo 382 obyvatel. V roce 1834 zde stálo 32 domů a žilo zde 224 obyvatel, roku 1790 bylo v obci jen 28 domů a v nich žilo 21 pololánků, devět zahradníků a 10 domkařů).

Škola v obci není. Obecná je v Dolanech, menšinová ve Vésce. Dolanská škola je přizemní, kde v levé části budovy jsou dvě třídy, v pravé polovině správčův byt. Toveř přispěla na přestavbu školy částkou 1.786,50 K na pozemek a 10.824,76 K na stavbu v roce 1907.

Toveř je přifařena k Dolanům. Pošta, lékař, zvěrolékař, četnická stanice jsou rovněž v Dolanech. V obci je autobusová zastávka státního autobusu tratě Olomouc – Bělkovice.

Žije zde 96 zemědělců, 203 pracuje v průmyslu a obchodě, osm ve veřejných službách, 83 provozuje živnost a dopravu, 31 služby osobní a domácí.

V obci je 32 koní, 137 kusů skotu, 162 vepřů a 94 koz (v roce 1913 zde bylo 38 koní, 110 skotu, 169 vepřů a 68 koz). Mléko se vozilo

Mléko za obec Toveř svážel František Barvíř.
Foto Ladislav Smetana, 1938. Majitel Vojtěch Kimmel.

do Bohuňovic, a to 200–400 litrů denně. Chmel se pěstoval na pěti měřících. V roce 1914 byla celá návěs osázena hruškami, dodal je p. Buček z Dolan. Také na Rovince se vysadilo 138 třešní.

Kanalizace byla provedena v roce 1926. Obec byla elektrifikována roku 1930 nákladem 64.094,80 Kč, práci provedla SME Přerov. Do roku 1909 neměla obec řádné silniční spojení. Silnice Samotičky – Toveř – Dolany byla jako první. V roce 1912 pak postavila obec silnici okresní ze státní silnice Olomouc – Šternberk včetně vysazení stromů.

Obecní pečeť je z 18. století s nápisem Sigil XLV m. vil. Towars. V obci se nachází kaple, boží muka, socha sv. Trojice a kříž (Dostálův) stojící uprostřed obce. Jeho dokumentace je na faře. Zvon v kapli je od roku 1919 a pochází z dobrovolných sbírek. Odlila ho soukromá firma v Mostě za 2.000,- Kč. Zavěšen byl bez svěcení. Je unikátní tím, že je ozdobený reliéfem T. G. Masaryka. Obec postihla 25. 7. 1929 katastrofální bouře s krupobitím. Ze žita zůstalo jen to, co bylo v mandelích, zničeno bylo 70 % úrody. Z ječmene rolníci vymlátili z jedné míry pouze osm kilogramů ječmene.

Sýpky byly za Marie Terezie zrušeny a vytvořily se tzv. Kontribuční záložny, pro Toveř byla v Dolanech. V obci byla cihelna a pila, jejím původním vlastníkem byl Hynek Vyjídák. Přibližně v letech 1890–1911 ji vlastnil ing. Jaroslav Jadrný, který ji prodal v roce 1937, kdy u ní byla i parní pila, Ladislavu Šilhavému.

Hasiči založili v roce 1938 Sbor dobrovolných hasičů, prvním předsedou byl Metoděj Michálek z č. 14. Aktivní byl v obci také zábavní a divadelní kroužek.

Obětím první světové války byla v obecním domě č. 72 zasažena pamětní deska se jmény, zhotovená ze šedého mramoru, namísto původně navrhovaného pomníku.

Kronikář končí slovy:

Uzavíraje tuto pamětní knihu za účelem vyložení podotýkám, že pokud se náboženské otázky týká, bylo všechno obyvatelstvo až do roku 1920 katolické víry. Až v tomto roce přestoupila část občanů k nově se tvořící církvi československé. Přesto toto rozštěpení žili občané v té nejlepší shodě. Aby byla na té výši, jak jest dnešního dne, o to má velkou zásluhu nynější pan starosta František Vajda se svými kolegy pány radními a celým zastupitelstvem. Snaží se přivést obec k dalšímu rozkvětu rok za rokem až do 20 let trvání ČSR, roku 1938.

V jubilejním roce 1938 stáli v čele obce František Vajda, starosta, Jan Opíchal, člen, Metoděj Michálek, člen, František Breiner, člen, Jan Pokluda, náměstek, Vojtěch Dočkal, člen, Eduard Štědrý, radní, Josef Pluskal, člen, Bohumil Johanes, člen, Karel Zdařil, člen, Ad. Peutelschmied, člen, František Barviř, člen, František Kameníček, předseda komise finanční.

KONEC DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Útulná hanácká vesnice Toveř, ležící na úpatí Jeseníků, měla rovněž své ilegální skupiny odporu a sabotovala německá nařízení dle svých nejlepších sil. Každý její občan s horoucí touhou očekával den osvobození a všechna srdce začala prudčeji bušit, když od 1. května 1945 počaly vesnici projíždět transporty německých vojsk, která ustupovala před vítěznou Rudou armádou od Moravské Ostravy směrem na Šternberk. Pátého května objevila se nad Toveří první viditelná sovětská letadla směřující na Olomouc. Byla spatřena kolem 17. hodiny. Asi za půl hodiny nato ostřelovala jiná ruská letka německé oddíly, ustupující po silnici z Droždína přes Samotičky, Toveř a Dolany. Brzy po 18. hodině ozvaly se první dělové rány ruských pancéřů postupující od Bělkovic. V neděli odpoledne, šestého května, byl sveden v Toveří prudký boj ruských tanků s německými, které zde byly ukryty. Civilní obyvatelstvo se po čas tohoto boje skrývalo ve sklepích a v připravených krytech, takže nikdo nebyl zraněn ani usmrčen. Rusové postupovali od Dolan dále na Svatý Kopeček, jejich druhý proud směřoval na Týneček. První ruské jednotky vstoupily do obce krátce po 16. hodině. Dělostřelbou byl nejvážněji poškozen obecní dům. Plný zásah granátu velké ráže zničil střechu a stropy. Dále byly zasaženy domy pana Barviře, Žaludy a Kotlaby. Menšími střelami byly poškozeny všechny domky, stojící u silnice k Dolanům a také kaplička. Velmi poškozena byla zasetá pole a zahrady, na nichž zaujalo pozice těžké ruské dělostřelectvo, ostřelující město Olomouc. Úroda na těchto polích byla takřka zničena. V Toveří padlo pět ruských vojáků, z nichž tři byli pohřbeni na návsi u kapličky, dva si rudoarmějci odvezli. Ruské vojsko zůstalo v Toveří v bojovém postavení po celý týden. Na toveřském katastru zůstaly stát dva rozstřílené německé obrněné vozy a jeden ruský tank. Boj trval poměrně krátkou dobu, ale byl neobyčejně prudký a zanechal nesmazatelný dojem.

(Cekl, Jan: Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1938–1945.)

Foto Ladislav Smetana, 1945. Majitel Vojtěch Kimmel.

Foto Josef Vajda, 1945.

Foto Josef Vajda, 1945.

Z KRONIKY 1957–1960

Z období let 1938–1957 nejsou dochovány žádné písemné podklady o historii obce. Teprve v roce 1957, kdy byl kronikářem Místního národního výboru jmenován pan František Šnajdr, invalidní důchodce, bytem v Toveři č. 74, tak po 18 letech zaznamenal některé události té doby. Vzpomínkově zapsal stručný přehled událostí z let 1939–1945, tj. z období protektorátu až po osvobození. Zápis doplnil kresbou okolí kapličky se třemi kříži na hrobech ruďoarmějčů padlých při osvobození obce. Prvním poválečným předsedou MNV byl zvolen J. Fiala, po něm postupně následovali F. Breiner, A. Papica a M. Hruška.

Uvádíme zde stručný přehled zaznamenaných událostí:

1946, konaly se na návsi první poválečné dožínky spojené s hodovými slavnostmi a byla předvedena hra spisovatele Stanislava Krejčího, dolanského rodáka, Kovář z Henčlova. Průběh těchto událostí byl nafilmován kameramanem Novákem ze Štěpánova a dnes je součástí videoprogramu o historii obce.

1948, započata stavba kulturního domu na parcele č. 48. Kulturní dům byl dostavěn v roce 1953.

1950–1952, v tomto období byly postaveny na horním konci za přispění národních podniků TOS a Moravské železářny čtyři domky a sedm dvojdomků.

1952, bylo založeno Jednotné zemědělské družstvo II. typu, které v roce 1953 přešlo na III. typ. Na 123,5 ha půdy hospodařilo 40 členů, z toho 25 místních občanů včetně rodinných příslušníků. Plánovaná jednotka byla 16,- Kč, skutečná pak 16,50 Kč. Patronem družstva byl Dopravní podnik města Olomouce.

1953–1955, zrušena cihelna a zbourán její komín.

1954, adaptací stodoly a chléva v domě č. 14 (Hudec) byl dokončen kravín pro 60 dojnic.

1956, postaveny dvě nové drůbežárny, teletník a silážní jáma.

1956, zakoupen nákladní automobil Praga RN o tonáži 3,5 tuny.

1957, konaly se volby, kterých se zúčastnilo 299 voličů. Kandidáty do obecních voleb byli ing. A. Šolc, J. Opichal, J. Fojtová, M. Ševčík, M. Muška, J. Ťuka, J. Matyáš, K. Slezáková, F. Barviř, J. Malík, J. Schneider a J. Hes obdrželi 295 hlasů. Do Okresního národního výboru byl zvolen J. Fojt.

1957, obec měla v tomto roce 474 obyvatel žijících ve 104 domech.

1957, došlo k přemístění kříže z křížovatky nad rybník pod les, kde již dříve kříž stával. Práci provedl kamenický mistr E. Heřman.

1958, bylo rozhodnuto o stavbě požární zbrojnice. V plánovaném roce nebyla dokončena, neboť v průběhu stavby bylo rozhodnuto o jejím rozšíření o patrovou nástavbu s bytovou jednotkou. Plány zpracoval ing. Šolc, vedením stavby byl pověřen J. Švestka. Před započítím stavby byl svépomocí zbourán dům č. 17 paní Mádrové. Auto pro odvoz sutin dodal J. Hes z podniku cihelen.

1958, provedena výměna amplionů místního rozhlasu. Práci prováděl J. Malík za pomoci občanů.

1958, konala se výroční schůze JZD, na ní přítomní odhlasovali závazek, že úkoly páté pětiletky splní za čtyři roky. V tomto roce mělo družstvo 50 členů, z toho zemědělského původu 15, nových členů 18, dva z družstva vystoupili, jeden zemřel. JZD obhospodařovalo 146 kusů skotu, 62 krav, 222 prasat, 466 kusů drůbeže, 450 slepic a 10 koní.

1958, sbor ČSPO oslavil 20 let svého trvání. Předsedou sboru byl Alois Papica. Pod jeho vedením dosáhla v tomto roce všechna družstva vynikající výsledky. Na požárnícké soutěži v Bělkovicích obsadily žačky, žáci a muži první místa ve svých kategoriích a ženy byly druhé.

1958, v obci úspěšně působil divadelní kroužek. Místní ochotníci za režie J. Zapletala nacvičili a předváděli hru Rodinná vojna nebo Třetí zvonění, a to i v sousedních obcích.

1959, pro nedostatek materiálu a financí nebyla dokončena plánovaná dostavba požární zbrojnice.

1959, na Rovince byl vykácen třešňový sad, na jehož místě se postaví nová chmelnice.

1959, Svaz žen zavedl pod vedením M. Ždánské kurs šití, jehož se zúčastňovalo pravidelně 14 žen.

1959, u příležitosti oslav svátku Mezinárodního dne žen byly na slavnostní schůzi MNV odměněny řádem III. a II. stupně ženy s největším počtem narozených dětí. Řád ONV II. stupně obdržela za osm narozených dětí paní F. Opletalová.

1960, zbourán dům č. 9 pana J. Opichala a na tomtéž místě postaven nový.

1960, pro chov slepic byla upravena stodola p. Sovy u domu č. 5.

1960, prostor bývalé cihelny upraven ohrazením pro výběh mladého skotu.

1960, společně pro potřeby MNV a JZD byl zakoupen filmový 16 mm promítací přístroj.

1960, dokončena výstavba požární zbrojnice. Fasádu budovy provedli Ditmar, Večeřa a Foukal. Po dokončení prací se konalo slavnostní otevření s ukázkou požárního zásahu.

1960, konaly se volby, za obec byli do MNV zvoleni J. Hes, J. Opichal, J. Švestka, M. Nechvátalová, M. Ždánská a J. Fojt, který se stal předsedou MNV pro sloučené obce Toveř-Dolany.

V letech 1873–1908 působili jako starostové Toveře: František Schneider, František Homola a Ignác Vyjídák. V období let 1908–1945 byl starostou František Vajda (narozen 1877, zemřel 1961). V letech 1945–1960 v této funkci působili jako předsedové Jan Fiala (narozen 1902, zemřel 1969), František Breiner (narozen 1895, zemřel 1975), Alois Papica (narozen 1908, zemřel 1988) a Miroslav Hruška (narozen 1921, zemřel 1990).

V roce 1960 došlo, podle výnosu ONV, ke sloučení obcí, zanikl MNV v Toveři a tím také samostatné zápisy do kroniky. Za MNV Toveř ukončil a dne 7. 6. 1960 předal František Šnajdr veškeré písemnosti do Okresního archivu v Olomouci Dr. Vladimíru Spáčilovi. Další události obce byly vedeny ve společné kronice.

OCHOTNICKÉ DIVADLO

Vznik divadelního spolku se datuje na přelom 50. a 60. let dvacátého století. V nelehkých začátcích pomáhali toveřským ochotníkům zkušení divadelníci bratři Jaškovi ze Samotíšek. Za jejich velkého přispění byla nacvičena první hra Rodinná vojna. Pro toto drama byl vedoucí osobou pan Zapletal, u druhého divadelního kusu Třetí zvonění stál pan Fojt. Mezi další amatérské herce patřili např. pan Zbořil, Horník či Vlček, ženských rolí se zhostily paní Kimmelová, Vlčková, Tuková či Šolcová. Divadelníci hostovali v Bělkovicích. Nejednou se svými recitacemi, zpěvem a úryvky z divadelních her vystoupili na silvestrovském programu v místním kulturním domě.

Foto Ing. Antonín Šolc, 1959. Majitel Vojtěch Kimmel.

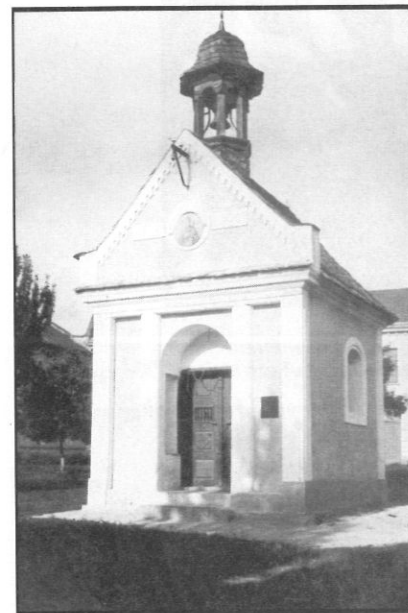

Foto Ing. Antonín Šolc, 1959. Majitel Vojtěch Kimmel.

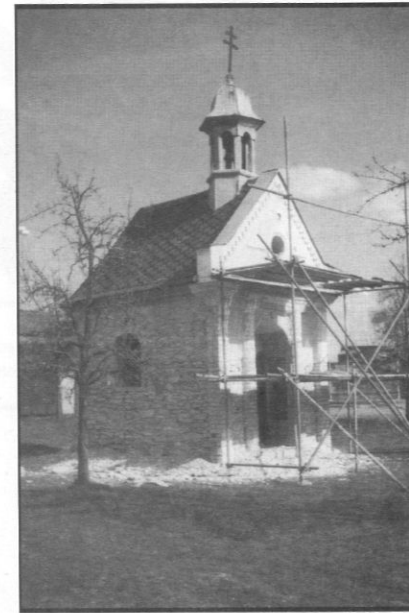
KAPLE SV. CYRILA A METODĚJE

Kaple je vystavěna na obdélníkovém půdorysu s půlkruhovým závěrem. Fasáda je členěna lizénami, v bocích prolomena párem oken s půlkruhovým záklenkem, okna lemována štukovými šambránami. Střecha je sedlová (nad závěrem valbová). Na hřebenu je opatřena polygonálním sanktusníkem s patriarším křížem ve vrcholu. V průčelí je vstup s půlkruhovým záklenkem, po stranách zvýrazněném sloupy. Trojúhelníkový štít je lemován zubořezem a prolomen kruhovým otvorem. Stavba je datována do roku 1844.

Po roce 1945 prováděl drobné a udržovací práce dolanský farář za pomoci věřících občanů. Až v devadesátých letech dvacátého století byla obnovena fasáda kaple a po roce 2000 upraveno její okolí. Byl sem také přemístěn dočasně uložený kříž, který stával původně na horním konci. V roce 2003 byl tento kříž při cyrilometodějské mši svatě posvěcen.

Kaple v roce 1957.
Foto Ing. Antonín Šolc.
Majitel Vojtěch Kimmel.

Oprava kaple v roce 1996.
Foto Vojtěch Kimmel.
Majitel Vojtěch Kimmel.

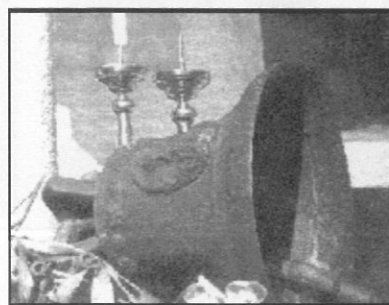
Hroby u kaple. Kresba Františka Šnajdra z roku 1957 (obecní kronika).

Opravu střešní krytiny v roce 1984 provedli občané Jaroslav Schneider, Jiří Opichal, Pavel Kameníček. Foto Vojtěch Kimmel.

Zvon. Foto Josef Vajda.

Slavnostní mše svatá u příležitosti znovuvysvěcení kaple, 2003.
Foto Vratislav Brodacký.

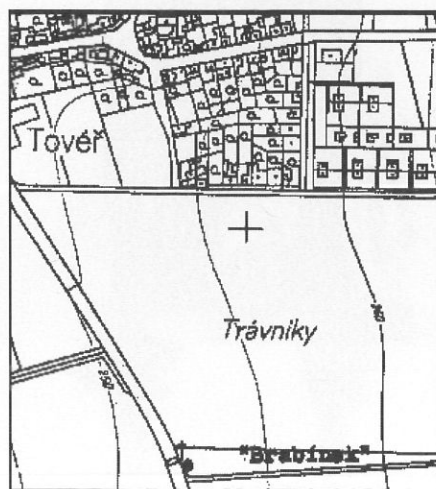
Oltář v kapli, 2003. Foto Vratislav Brodacký.

STUDNA BRABÍNEK

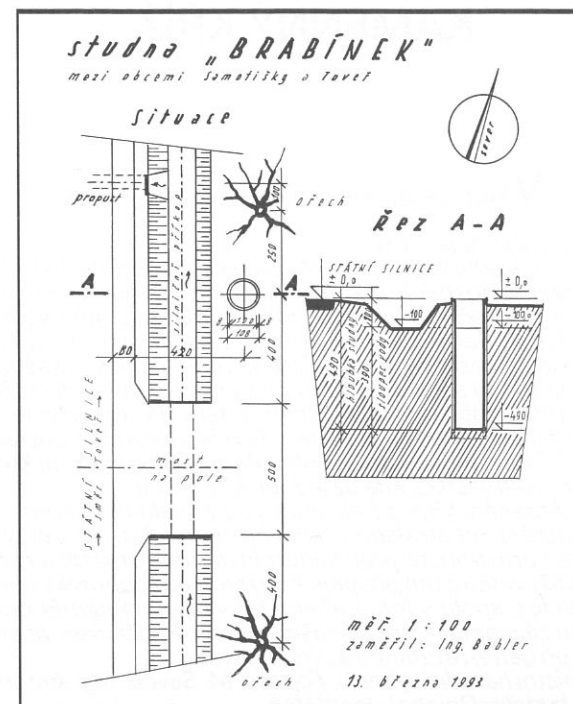
Uprostřed obytné zástavby obcí Toveř a Samotíšky se nachází u silnice spojující tyto obce studna, zvaná od nepaměti Brabínek. Její pojmenování je písemně zaznamenáno v roce 1857 v pamětní knize obce Samotíšek. V dřívějších dobách sem jezdili formani s koňskými povozy pro vodu polní cestou z obou obcí. Voda to byla čistá, pramenitá a tedy vhodná pro osvěžení lidem pracujícím na okolních polích. Zastavovali se zde i náhodní kolemjdoucí. V roce 1910 byla cesta zpevněna a v roce 1972 vybudována jako asfaltová silnice. Osa studny je pět metrů od kraje živičného povrchu vozovky a přiléhá těsně k silničnímu příkopu. Leží v prostoru, který přerušují stromy oddělující polní plochy obcí. Studna vznikla z původního pramene, jehož stěny byly vyztuženy nejprve kameny a později betonovými skružemi. Je hluboká 4,90 metru, její horní okraj je těsně nad terénem. Sloupec vody dosahuje výšky třech metrů a 90 centimetrů, což dokazuje její značnou kapacitu. Historické poznatky dotvrzují značnou a trvalou vydatnost, i když čerpací pokusy nebyly prováděny.

V zápise pamětní knihy obce Samotíšek je zapsáno: „...později veliké sucho bylo, takže od jara toliko jeden den a to nevelký déšť přišel. Všechné studně v obci vyschly, takže osadníci času nočního k Brabínku jezdit museli...“, patřil totiž do vlastnictví obce Toveře.

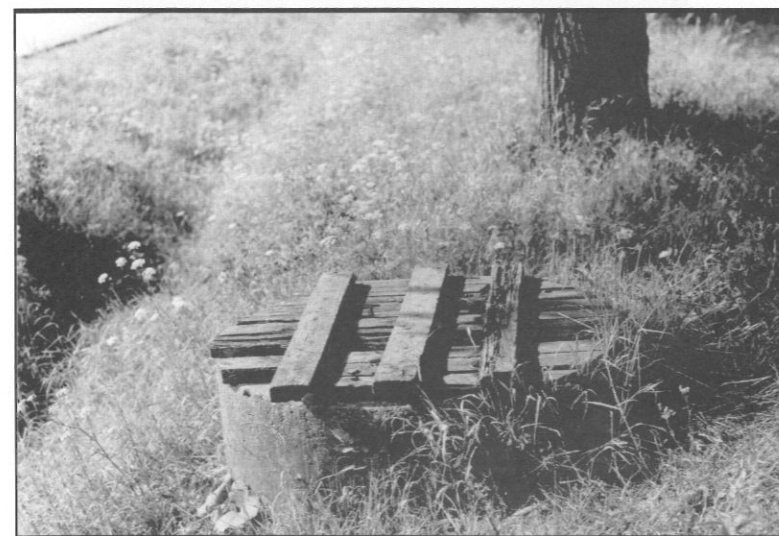
(Otto Babler)

Výřez z katastrální mapy.
Do katastrální mapy zakreslil Otto Babler, 1993.

Situace a řez, původní měřítko 1 : 100. Zhotovil Otto Babler.

Studna Brabínek. Foto Otto Babler.

KAMENNÝ KŘÍŽ

V kronice obce je uveden následující zápis:

V Toveři 20. října 1957

Místní národní výbor v Toveři, zvolený na období 1957/1960, se rozhodl z bezpečnostních a komunikačních důvodů přemístit tento kříž, postavený toveřskými občany roku 1862 původně na křižovatce silnice z Dolan do Samotíšek a z Toveře ke státní silnici na příhodnější místo. Kříž hrozil sesutím, neboť kořeny vedle stojícího kaštanu nadzvedávaly stále jeho základy a vychylovaly jej ze svislé polohy. Mimo to byl v roce 1954 poškozen nákladním autem. Proto byl dne 14. září 1957 rozebrán mistrem Heřmanem z Toveře, opraven a postaven dne 20. října 1957 na návrh památkového úřadu v Olomouci na křižovatku „vrchní cesty“ nad vesnicí, kde už jednou kříž stával.

Po odstranění kříže z frekventované a málo přehledné křižovatky a po zbourání zchátralého obecního domu č.p. 17 upraví místní národní výbor prostranství před kulturním domem, rozšíří a zpřehlední zmíněnou křižovatku a tím přispěje k bezpečnější dopravě v obci.

Tento list, spolu s fotografiemi byl vložen na paměť budoucím k opsanému záznamu, který se našel částečně poškozen ve schránce uvnitř kříže při (jeho) rozebírání a přemísťování.

Za místní národní výbor: J. Fojtová, M. Ševčík, ing. Antonín Šolc, Jan Malík, Jaroslav Opichal, Josef Hes.

Původní umístění kříže u hospody U Krčků.
Foto Ing. Antonín Šolc, 1947. Majitel Vojtěch Kimmel.

Následující dokument doplňuje předešlý zápis:
Krajskému vlastivědnému muzeu v Olomouci byla dne 26. září 1957 odevzdána k prozkoumání sklenice obsahující památní předměty, nalezená v polním kříži z roku 1862 v Toveři.

Obsah schránky vyňal, popsal a konservoval pracovník musea Václav Burian.

Stav nálezu:

Ve válcovité sklenici se širokým hrdlem a zabroušenou zátkou (výška 17,7 cm, průměr 8,7 cm) byl shora uložen pamětní záznam na papírovém dvojlistu dvakrát přeloženém a stočeném, jehož horní část byla zcela rozrušena plísní a hnilobou; tuto část se nepodařilo zpevnit žádným dostupným konservačním prostředkem. Po vyjmutí papírové roly se ukázalo, že mezi listy byla uložena čtyři papírová platidla, rovněž poškozená plísní. Části zápisu a platidel byly rekonstruovány a zabezpečeny uložením mezi skleněné tabule. Na dně schránky byla v papírovém obalu nepravidelného tvaru, zběžně zalepeném pečutním voskem, uložena kovová platidla, nepatrně oxydovaná.

Mince byly vloženy s původní schránkou zpět do kříže, původní pamětní záznam a bankovky jsou ve sbírkách Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, Purkrabská ul. 2.

Popis nálezu:

Po veršovaném úvodu pamětního listu, kterým jsou osloveni pozdější nálezci, je zaznamenáno, že kříž byl posvěcen dolanským farářem roku 1862 a zhotoven olomouckým kameníkem Arnoštem Mělnickým za 160 rýnských rakouských. Na památku byly vloženy do sklenice mince a papírová platidla, která byla v současné době v oběhu. Ceny v Olomouci dne 27. srpna 1862: rakouská měřice pšenice ???, žito ???, ječmen 2 zl., oves 1 zl. 6 kr., proso 3 zl. 3 kr., hrách 4 zl., čočka 3 zl., mák 8 zl., centýř sena ???.

Pamětní zápis podepsali představený obce ???, radní Jiří Dočkal č. 24, radní Jan Mal ???, soused Josef Reih ???, č. 11, obecní hospodář Karel Zedník, Antonín ??? č. 28, Antonín Foukal, Kašpar Láta, náhradník Tomáš Opichal, Jakob Runták, hostinský a výbor: Josef Theimer, dále Arnošt Mělnický, řezbář a kameník v Olomouci, Jiřík Macák, kamenický tovaryš, František Ma ???, zedník a Antonín ???.

Papírová listina 38 cm vysoká, šířka nezjistitelná, v českém jazyce. Sepsal hostinský Josef Theimer.

Přílohy: bankovky 10 zl. č. 7144, 1 zl. z roku 1858, 10 kr. z roku 1860, 10 kr. z roku 1860, mince 6 kr. (1849 mincovna Vídeň, stříbro),

Vychýlení základů kříže způsobené kořeny kaštanu. Foto Ing. Antonín Šolc, 1957.

1 kr. (1851, Vídeň, měď), 510 kr. (1859, Vídeň, měď), 4 kr. (Kremnica, měď), 4 kr. (1861, Kremnica, měď).

Olomouc 18. října 1957.

Originál tohoto zápisu vložen do kříže, spisy v Krajském vlastivědném muzeu v Olomouci, na Místním národním výboře v Tověři a Římskokatolickém farním úřadě v Dolanech.

Václav Burian, podpis, razítko Krajského vlastivědného muzea Olomouc.

Zápis z roku 2003???

V roce 1998 bylo nutno kříž demontovat a uskladnit. Důvodem k tomuto rozhodnutí byla výstavba nových rodinných domků nad rybníkem, v části zvané Podhůry.

V roce 2003 nové zastupitelstvo obce rozhodlo o opravě a přemístění této obecní památky do prostoru návsi vedle kapličky. Betonový základ pro postavení kříže vybudoval starosta obce pan Vratislav Brodacký a člen zastupitelstva obce pan Josef Tuka. Opravu a kamenické práce provedl pan Pavel Surma se svým pomocníkem Romanem Křesalou. Oprava a přemístění byly provedeny v měsíci květnu a červnu 2003.

Do schránky byla přidána kopie původních zápisů a dobové mince.

Seznam mincí: 1 kreuzer (1851), 4 kreuzer (1860), 1 kreuzer (1861), 5/10 kreuzer (1859), 6 kreuzer (1849), 1 Kč (1943), 5 Kč (1970), 3 Kčs (1969), 2 Kč (1947), 1 Kč (1946), 50 h (1985), 1 Kč (1981), 20 h (1980), 10 Kčs (1992), 20 Kč (1993), 10 Kč (1993), 2 Kč (2002).

Podpis nečitelný, razítko obecního úřadu v Tověři.

Oprava kříže, 1957. Foto Ing. Antonín Šolc. Majitel Vojtěch Kimmel.

Svěcení kříže v roce 2003. Foto Vratislav Brodacký.

KULTURNÍ DŮM

Stavba kulturního domu byla započata v roce 1948 na pozemku paní Mádrové. Náhradou jí byl poskytnut dům č. 72. Práce stavební prováděl zednický mistr Očenášek z Bohuňovic podle návrhu olomouckého architekta V. Kupce.

Zdění základů v roce 1948. Foto Josef Vajda.

Stavba byla povolena na náklad státu odměnou za dosahování dobrých výsledků obce v dodávkách. Po dokončení prací v roce 1953 byl J. Fialou, předsedou MNV, jmenován prvním domovníkem Vojtěch Dočkal, který také v kulturním domě bydlel. Kulturní dům pak sloužil ke konání všech společenských a kulturních akcí pořádaných v rámci Místního národního výboru.

Zahájení stavebních prací firmou Očenášek. Foto Josef Vajda, 1948.

První snímek po ukončení stavby kulturního domu. Foto Josef Vajda, 1953.

ŽNĚ 1960

Období sklizně lze v dnešní době zaznamenat podle kombajnů, které se pohybují na lánech dozrálého obilí. Tyto fotografie by měly připomenout, jaký průběh měly žně v době, kdy platilo dobové heslo: „Ani zrna nazmar“. To byla šedesátá léta, období Jednotných zemědělských družstev. Současné generaci, ale také pamětníkům, by tuto dobu a práce při sklizni měly přiblížit fotografie.

Sečení obstarával samovaz tažený traktorem, snopy posečeného obilí se nakládaly a odvážely k mlátičce, odkud se vymláčené, napytlované obilí odváželo do sila. Při této činnosti zachytil naše družstevníky fotograf.

Pracovníci družstva při mlacení obilí. Foto Kronika obce, 1960.

Členky JZD Mádrová, Šánová, Rajhelová, Zapletalová a Hesová při odpočinku na poli. Foto Kronika obce, 1960.

Úklid plev obstarávala M. Pluskalová. Foto Kronika obce, 1960.

Pytle s obilím dovažovali společně B. Láťalová a J. Hudec. Foto Kronika obce, 1960.

POŽÁRNÍ ZBROJNICE

Slavnostní otevření požární zbrojnice se konalo v roce 1963, stavba byla započata původně jako přízemní podle plánů vypracovaných ing. A. Šolcem. Vedením stavby, která byla prováděna svépomocí, byl pověřen J. Švestka. Po rozhodnutí MNV o započetí stavby byl zbourán dům č. 17, odvoz sutin a dovoz stavebního materiálu zajišťoval J. Hes. V průběhu stavby se rozhodlo o patrové nástavbě, plánovala se přístavba bytové jednotky, takže původní termín ukončení stavby byl posunut.

Brigádníci využili přestávky v práci ke společné fotografii. Zleva: Janhuba, Večeřa, Foukal, Šubrt, Hruška, Papica, Hudec, Prokeš, Ševčík. Foto archiv ČSPO, 1963.

Budovu požární zbrojnice předává Janu Malíkovi předseda MNV Jan Fojt.
Foto archiv ČSPO.

Na závěr slavnostního otevření předvedli členové sboru ukázkou požárního zásahu.
Foto archiv ČSPO.

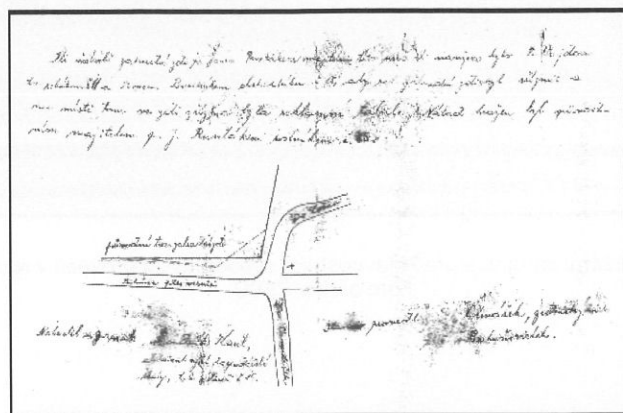

Budova požární zbrojnice před slavnostním předáním do provozu v roce 1963.
Foto archiv ČSPO.

SLUŽBA PNEU

Dokument o úpravě zdi byl uschován ve sklenici a zažďen, bohužel však bez udání data, kdy tuto událost nakreslil a zapsal abiturient vyšší hospodářské školy Karel Boudník.

Listina byla objevena novým majitelem objektu při opravě vstupní brány pro podmínky firmy SLUŽBA PNEU, která celý objekt adaptovala pro potřeby provozování své činnosti.

Zápis a kresba situace, Karel Boudník. (Státní okresní archiv Olomouc, 1991)

Původní zídka.
Foto Vojtěch Kimmel, 1984.

Nová zídka.
Foto Vojtěch Kimmel, 1998.

MALÍŘ FRANTIŠEK ŠNAJDR

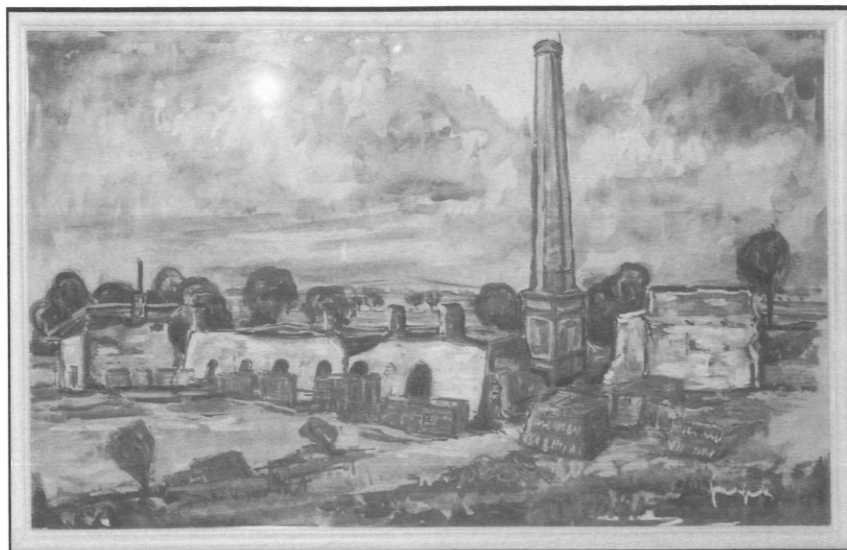
Takto, se štětcem a paletou, jej často vídali občané v jeho rodné obci Toveři, vždyť všichni ho znali a mají jeden i více jeho obrazů na stěnách svých domovů. Svými obrazy oslovil nejen je, ale i milovníky své tvorby v celém regionu Hané. Jeho krajinné motivy jsou sdělné, osobité a mají trvalou sílu svým malířským poselstvím.

Kromě krajinných motivů se ve své tvorbě věnoval kyticím a různým zátiším, které vznikaly v jeho toveřském domácím ateliéru jako kresby, akvarely, kvaše a oleje. Malování se věnoval až do vysokého věku. V jeho stopách pokračují jeho syn a vnuk. K počtě jeho životního jubilea (v roce 1999), se připojili výstavou svých obrazů.

(Podle Bohumila Smejkal.)

František Šnajdr při práci v plenéru. Foto V. Galgonek, 1984.

Připomínkou na díla Františka Šnajdra a zároveň minulosti obce,
je jeho kvaš bývalé cihelny z roku 1947.
Foto obrazu Vojtěch Kimmel, 1999. Majitel obrazu Vojtěch Kimmel.

Pamětní deska instalovaná v roce 2001
Foto Kateřina Macková, 2002.

SOUČASNOST

V roce 1990 došlo k osamostatnění obce. V prvním volebním období byl zvolen starostou pan Jiří Papica, ve druhém volebním období pan Ladislav Slezák, ve třetím volebním období Ing. Vítězslav Dokoupil, nyní vykonává tuto funkci pan Vratislav Brodacký.

V tomto historicky velmi krátkém období byl vybudován vodovod, kanalizace, rozvod kabelové televize a provedena plynofikace, u kulturního domu je vybudován sportovní areál. Z důvodů nové výstavby byly rozšířeny inženýrské sítě, došlo k vybudování nových komunikací a částečné opravě starých.

Byly opraveny obecní historické památky. Pod lesem vznikla retenční nádrž na zadržování přívalových vod, celková oprava stávajících břehů a vyčištění rybníka. Dle finančních možností obce dochází k průběžným opravám kulturního domu.

O kulturu a sport v naší obci se hlavně stará Sbor dobrovolných hasičů Tověř. Hodové oslavy, plesy, sportovní soutěže dospělých a dětí se pořádají každoročně. Výsledkem sportovních hasičských družstev je získání několika stovek pohárů a ocenění, které jsou umístěny v klubovně sboru. Na přiložených fotografiích jsou družstva mužů, žen, mládeže a veteránů, která vystupují při různých slavnostních příležitostech.

Křižovatka Tověř 1943. František Šnajdr.
Vydáno u příležitosti 800. výročí obce.

Kulturní dům v Toveří se sportovním areálem.

Oslava 800. let obce Toveř.

Družstvo veteránů s hasičskou stříkačkou z roku 1874. Toveř 2002.

Družstvo Maďarské republiky při soutěži v Toveří, 2002.

Okresní liga požárního útoku. I. místo v kategorii mladších i starších žáků.

Posezení v klubovně po soutěži a rozdělení získaných cen.

Muži, ženy I. místo – pož. útok. Okresní kolo pož. sportu v Uničově, 2001.

Muži, ženy I. místo. Požární soutěž Toveř, 2002.

Muži, ženy I. místo – požární útok. Okresní liga, 2003.

I. místo – mezinárodní soutěž mladých hasičů. Německo, 2001.

Ženy I. místo – Pohár starosty. Praha 2001

LITERATURA

BRÁZDA VLADIMÍR: Okresní hejtmanství Olomucké. Zeměpisný a kulturně-historický jeho přehled. Štěpánov 1913.

CEKL, JAN: Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1939–1945. Olomouc-Týneček, Jiří Vyjídák 1945.

DOSTÁL, JOSEF – ŘÍKOVSKÝ, FRANTIŠEK: Vlastivěda moravská. II. Místopis Moravy. Olomoucký okres. Brno, Musejní spolek 1935.